

ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการการนำนโยบายสาธารณะ สู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม

Factors and Obstacles in the Implementation of Public Policies : A Case Study of the New Life Project

บุญช่วย แจ้งเวชฉาย

Boonchuay Cheangwejchai

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

E-mail : ja_tiranan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ ที่ดำเนินการโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary study) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth interview) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) แบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารสำนักงานกิจการยุติธรรม จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานบริหารโครงการคืนคนดีสู่สังคม จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานจ้างงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม จำนวน 5 คน และผู้พันโทษที่เข้าร่วมโครงการคืนคนดีสู่สังคม รวมทั้งสิ้น 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อบรรยาย

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่ทำให้งานนี้ประสบความสำเร็จคือ การวางแผนอย่างเป็นระบบและความชัดเจนในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการมีงบประมาณและกำลังคนดำเนินการอย่างเพียงพอและคนที่ทำมีจิตสำนึก 2) ปัญหาอุปสรรค คือ บางกิจกรรมมีความซับซ้อนในการใช้งบประมาณ 3) แนวทางการพัฒนา คือ ควรพัฒนาแนวทางการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจน

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์, นโยบายสาธารณะ, ผู้พันโทษ, คืนคนดีสู่สังคม, กระทรวงยุติธรรม

Abstract

The research, investigates the implementation of public policy by means of conducting a case study of the New Life Project. The researcher studies' affecting success in the implementation under study ; problems and obstacles encountered in the course of said implementation ; and proposes guidelines for the fuller development of the New Life Project under the operational of the Office of Justice Affairs, the ministry of Justice.

The researcher employed the methods of documentary study and conducting in-depth interviews with key informants selected by means of applying the purposive sampling technique. The eighteen informants consisted of three Office of Justice Affairs administrators, five Administrative Office personnel engaged in the New Life Project, five personnel from New Life Project employment agencies, and five ex-convicts participating in the project under study.

The data collected were analyzed using descriptive analysis. Descriptive analysis was used in order to describe or explain problems arising from comprehensively addressing points of significance arising from the objectives of this investigation. Furthermore, descriptive analysis was used in addressing the results of public policy implementation in this instance in addition to factors affecting and problems and obstacles encountered when said policy was implemented. Finally, descriptive analysis was applied.

The study finds that 1) the factors influenced the success are the systematic plan and the clear process of the activities, including the budgets and manpower, that is well aware of the duties, which are available; 2) the obstacle is that some activities are too complicated; and 3) the development plan is that the more consideration on the practices among the sections has to be focused on.

Keywords: Public Administration, Public Policy, Those acquitted, Good night people into society, Ministry of Justice

1. บทนำ

การให้โอกาสผู้พ้นโทษซึ่งเคยดำเนินชีวิตผิดพลาด และได้สำนึกตัวพร้อมที่จะเป็นคนดีของสังคม นับเป็นสิ่งสำคัญที่สังคมทุกภาคส่วนต้องช่วยกันเปิดโอกาสและเปิดใจยอมรับให้บุคคลเหล่านั้นได้กลับมามีพื้นที่ยืนหยัดในสังคม แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกลับพบว่า คนในสังคมต่างก็มีทัศนคติต่อบุคคลเหล่านั้นในเชิงลบ เป็นเพราะมองว่าพวกเขาเป็นอาชญากรที่น่ากลัว ผ่านคุกผ่านตะรางไม่ควรเข้าใกล้ จึงพยายามปิดกั้นโอกาสไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกลับเข้ามาดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปิดโอกาสในการเข้าทำงาน เนื่องจากเคยมีประวัติการกระทำความผิด ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นประสบปัญหาการว่างงาน ทำให้ไม่มีรายได้ที่จะเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว บางส่วนจึงต้องตัดสินใจไปกระทำความผิดอีก สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งจะเป็นผลร้ายอย่างยิ่งต่อคนอื่น ๆ ในสังคม เพราะคนในสังคมจะได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของผู้พ้นโทษเหล่านั้น กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของแนวคิด โครงการคืนคนดีสู่สังคมซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรม โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุน และช่วยเหลือโดยการรับผู้พ้นโทษซึ่งผ่านการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนดเข้าอบรมหลักสูตรการเตรียมความพร้อม และเพิ่มทักษะทางวิชาชีพแล้วเข้าทำงานภายในหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านั้นมีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในช่วงระยะแรกของการพ้นโทษสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมภายนอก โดยมีการปรับเปลี่ยนความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมเสีย เกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง ทำให้ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำซาก โดยโครงการคืนคนดีสู่สังคม ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ 1) การจ้างงานผู้พ้นโทษ 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การบริหารจัดการโครงการคืนคนดีสู่สังคม 4) การพัฒนาและปรับปรุงระบบบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด และ 5) การฝึกอบรม ซึ่งมีสำนักงานกิจการยุติธรรม ทำหน้าที่หลักในการสนับสนุนดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคม การประสานติดตามการจ้างงานในหน่วยงานภาครัฐ การจัดทำฐานข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการฯ การประชาสัมพันธ์ และประสานงานกับหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ทำหน้าที่ติดตาม ประสาน สนับสนุนช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการฯ (กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2555ข)

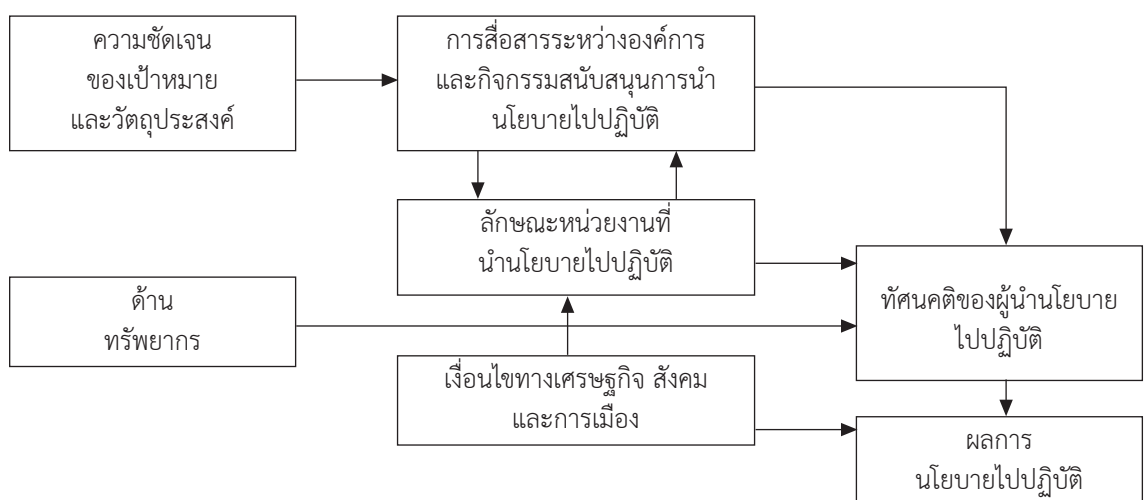
นอกจากโครงการคืนคนดีสู่สังคม จะเป็นโครงการที่มอบโอกาสให้กับผู้พ้นโทษมีอาชีพ มีรายได้สำหรับเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้แล้ว โครงการคืนคนดีสู่สังคมยังเป็นโครงการสำคัญที่มุ่งเน้นการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ประกอบการทุกสาขาวิชาชีพในภาครัฐและภาคเอกชนรวมไปถึงประชาชนทั่วไปในสังคมให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง และปรับทัศนคติต่อผู้พ้นโทษให้สามารถปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีคุณค่าต่อไป เพราะหากแต่มุ่งหวังที่จะหางานอาชีพให้แก่พวกเขาเหล่านั้นเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมในทุกภาคส่วน โอกาสที่ตั้งใจจะมอบให้กลับตัวเป็นคนดีก็ไม่สามารถประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดี อีกทั้งชุมชน หรือสังคมของผู้ร่วมโครงการฯ เองก็ต้องให้การยอมรับหรือสนับสนุนให้พวกเขาได้มีพื้นที่ยืนหยัดในสังคม ก็จะเป็นการลบล้างปมในจิตใจของผู้พ้นโทษที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคม เป็นการสร้างพลังให้ผู้พ้นโทษมีกำลังใจและความต้องการอยากกลับตัวเป็นคนดีรู้สึกตัวเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีไม่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป (กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2555ก)

ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษาถึงกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม” ที่ดำเนินการโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคการดำเนินโครงการฯ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย จะช่วยให้มองเห็นกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างชัดเจน และช่วยให้ค้นพบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการกำหนดนโยบาย และปรับปรุงวิธีดำเนินการในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ดีกว่าเดิม และประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม
4. เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาการดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคม ที่ดำเนินการโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแนวทางการวิจัย 2 รูปแบบ คือ การวิจัยโดยวิธีการทางเอกสาร (documentary research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) และข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยวิทยานิพนธ์ เอกสารทางราชการ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (ทำการศึกษาในช่วงเดือน ธันวาคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 – 2559)

2. จัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ น่าเชื่อถือ และครอบคลุมในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐทั้ง 4 หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับโครงการคืนคนดีสู่สังคม (ทำการศึกษาในช่วง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2559)

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ประเด็นที่นำไปสู่ความสำเร็จและนำไปสู่ปัญหาหรืออุปสรรคในทุกขั้นตอน คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ทำการศึกษาในช่วงเดือน มีนาคม – พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

4. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการและข้อเสนอแนะ (ทำการศึกษาในช่วงเดือน พฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2559)

3. ผลการวิจัย

1. ด้านความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคมมีความชัดเจนในเป้าหมายวัตถุประสงค์ของโครงการคืนคนดีสู่สังคม ในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษมีโอกาสเข้าถึงแหล่งงาน มีอาชีพที่ทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม ตลอดจนส่งผลให้สังคมเปิดใจยอมรับและให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษ มีความชัดเจนของกลุ่มเป้าหมาย เพราะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายจากลักษณะของผู้พ้นโทษจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนของแผนงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม โดยมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการดำเนินงาน โดยเฉพาะคณะทำงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม และมีความชัดเจนของขั้นตอน และกิจกรรมในการดำเนินงาน โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์การจ้างงาน การประชาสัมพันธ์โครงการฯ การฝึกอบรมผู้พ้นโทษ การส่งตัวผู้พ้นโทษ การติดตามประเมินผล และการสรุปผลการดำเนินงาน

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

ปัญหาเรื่องจำนวนการจ้างงานของกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาการถ่ายทอดนโยบาย หรือแนวทางการปฏิบัติงานจากผู้บริหารไปยังหน่วยงานผู้ว่าจ้างยังไม่ชัดเจน ปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาการจ้างงานผู้พ้นโทษ ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการรับสมัครหรือคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการมีน้อย ปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาการติดตามประเมินผลโครงการฯ ที่แท้จริง และมีปัญหาเรื่องความคลาดเคลื่อนของฐานข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการ

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

ควรพัฒนาแนวทางปฏิบัติระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ลดความล่าช้าของการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน ปรับปรุงแผนดำเนินงานให้มีรูปแบบ และทิศทางเดียวกัน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำ

นโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล และลดปัญหาการดำเนินงานของโครงการให้น้อยลง พัฒนาระบบการส่งต่อผู้พ้นโทษไปยังภาคเอกชน พัฒนาหลักสูตรการฝึกวิชาชีพแก่ผู้พ้นโทษให้มีความพร้อมที่จะเข้าทำงาน จัดทำแผนการติดตามประเมินผลภาพรวมของการดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคม ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยเรื่องผู้พ้นโทษ เก็บข้อมูลการแก้ไขปัญหาผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ และสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ได้รับความรู้ความเข้าใจให้เกิดความตระหนักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดร่วมกัน

2. ด้านทรัพยากร

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคมมีการสนับสนุนงบประมาณโครงการคืนคนดีสู่สังคม ที่เพียงพอจะส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นตัวการสำคัญ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อผลักดันให้โครงการคืนคนดีสู่สังคมบรรลุตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งจำนวนของกำลังคนที่สำนักงานกิจการยุติธรรมมีอยู่ในแต่ละช่วงเวลา ต่างมีผลต่อการดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคม นอกจากนี้กำลังคนอาจจะต้องพิจารณาในแง่คุณภาพอีกประเด็นหนึ่ง และมีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน ในการสนับสนุนและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินโครงการฯ อย่างมีความพร้อม และเหมาะสมเป็นอย่างมาก รวมถึงมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย สามารถรองรับการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

มีปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการฯ พบว่า การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานโครงการฯ บางกิจกรรมขาดงบประมาณสนับสนุน ในขณะที่บางกิจกรรมมีความซ้ำซ้อนในการใช้งบประมาณ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เข้าใจหลักเกณฑ์การดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคมอย่างลึกซึ้ง เจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัด

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

ควรกำหนดแผนงานเบิกจ่ายงบประมาณที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการเบิกจ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด สนับสนุนให้บุคลากรมีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานที่มากยิ่งขึ้น ควรคัดเลือกสรรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน และสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน และพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ

3. ด้านการสื่อสารระหว่างองค์การและกิจกรรมสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคม ในส่วนของการสื่อสารระหว่างหน่วยงานนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรมซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโครงการฯ มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลเพื่อการดำเนินนโยบายคืนคนดีสู่สังคมกับหน่วยงานอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถจะสร้างความเต็มใจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยอมรับโครงการฯ มีการกำหนดภารกิจ และการมอบหมายงานและการจัดสรรหน้าที่ในการนำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานโครงการคืนคนดีสู่สังคมที่นำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปปฏิบัติ มีการประชาสัมพันธ์โครงการ และแผนงานคืนคนดีสู่สังคมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ได้รับรู้รับทราบภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชน โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมได้ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนในการให้โอกาสรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน อันจะเป็นการสร้างความมั่นคงในการทำงานอย่างยั่งยืน ให้แก่ผู้พ้นโทษ ซึ่งทำให้พวกเขามีกำลังใจที่จะประกอบอาชีพสุจริต และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

มีปัญหาการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มีจำนวน 3 หน่วยงานที่ยังไม่มีความเป็นเอกภาพการดำเนินงานเท่าที่ควร การประชาสัมพันธ์โครงการยังมีค่อนข้างน้อยและไม่ต่อเนื่อง และสื่อสารมวลชนไม่ให้ความสนใจนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโครงการ ฯ

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยเน้นการประสานงานกันมากขึ้น ส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ตามหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกัน และรับฟังปัญหาการดำเนินงาน และนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้หน่วยงานเหล่านั้น การประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม โดยเพิ่มกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ทั้งแก่เจ้าหน้าที่ และสังคม จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่ผู้พ้นโทษ และการคืนผู้พ้นโทษสู่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้พ้นโทษ เพื่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษโดยเฉพาะการบูรณาการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างแรงจูงใจให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

4. ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคม ในเรื่อง สมรรถนะของหน่วยปฏิบัติงานนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรมมีโครงสร้างการบริหารงานโครงการคืนคนดีสู่สังคมที่ชัดเจน โดยมีหน่วยงานในสังกัดที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการโดยตรง ได้แก่ สำนักนโยบายและแผนกระบวนการยุติธรรม มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติโครงการคืนคนดีสู่สังคม มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีความเข้าใจในบทบาท และหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี มีการมอบหมายงานที่ชัดเจน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน และมีการผสมผสานวิธีการในการทำงานอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีการวางแผน และการควบคุม การดำเนินโครงการ ฯ มีเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานโครงการคืนคนดีสู่สังคมที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ และสามารถเฉพาะด้านที่มีความเหมาะสมต่อการนำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปปฏิบัติ ด้านปฏิบัติงานมีการวางรูปแบบขั้นตอนในการดำเนินนโยบายคืนคนดีสู่สังคมที่เป็นระบบ และมีการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในองค์กร

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

มีปัญหาทางด้านสมรรถนะของสำนักงานกิจการยุติธรรม โดยเฉพาะในด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ การมอบหมายงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ไม่ชัดเจน การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่มีความเป็นเอกภาพ ความไม่พร้อมของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานไม่มีการปฏิบัติตามนโยบายอย่างจริงจัง

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

ควรกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานออกมาเป็นคู่มือ หรือระเบียบทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศึกษาได้ด้วยตนเอง และทำความเข้าใจตรงกัน สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยการประชุมชี้แจง และขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างแรงกระตุ้น และส่งเสริมการดำเนินโครงการ ฯ ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีการจัดทำรางวัล หรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานว่าจะให้ผลงานพิเศษตอบแทนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และเสียสละในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลวิจัยมาพัฒนาศักยภาพการดำเนินโครงการอย่างจริงจัง การปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของสำนักงานกิจการยุติธรรม ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านอำนวยความยุติธรรมหรือด้านนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคม ในเรื่องความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ นั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะมีความรู้และเข้าใจหลักเกณฑ์ และวิธีการทำงานเป็นอย่างดี และมีความมุ่งมั่นต่อการโดยผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีความรู้สึกเป็นเกียรติ และมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการฯ โดยไม่ได้ศึกษาหลักเกณฑ์การดำเนินงานของโครงการฯ รวมทั้งมีทัศนคติเชิงลบต่อการดำเนินการ จึงไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินการ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติบางส่วนมีทัศนคติต่อผู้พันโทฯในด้านลบ เจ้าหน้าที่บางคนยังยึดติดกับภาพลักษณ์ต่าง ๆ ของผู้พันโทฯที่เข้าร่วมโครงการฯ เป็นผู้ต้องขังอยู่ และเมื่อรับผู้พันโทฯมาทำงานเจ้าหน้าที่บางคนไม่ยอมรับ ถูกดูถูก การกระทำและความคิดของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจำนวนไม่น้อยมีทัศนคติมองว่างานที่ได้รับมอบหมายเป็นงานฝาก หรืองานเฉพาะกิจที่เพิ่มจากงานประจำ ประกอบกับต้องปฏิบัติงานในความรับผิดชอบเรื่องอื่น ๆ อีก จึงไม่ปฏิบัติงานด้านนี้อย่างเต็มที่ การสื่อสาร และความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนต่อการดำเนินงานการประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่มีความเป็นเอกภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างมีภารกิจที่ต้องดำเนินการตามแผนที่กำหนดภายใต้ข้อจำกัด ตามกรอบนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดตนเอง จึงทำให้ความร่วมมือในการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีค่อนข้างน้อย

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

ควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ โดยจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนถึงแนวคิดที่ด้วยความช่วยเหลือผู้พันโทฯ สร้างมาตรฐานการทำงานเดียวกันทั้งระบบ การพัฒนาความสามารถ และประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงาน และมีแนวทางการทำงานที่เป็นระบบให้สอดคล้องกัน สร้างจิตสำนึกให้กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ สร้างแรงจูงใจให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ

6. ด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

1. ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า

การดำเนินการโครงการคืนคนดีสู่สังคม ในด้านเศรษฐกิจนั้นมีการสนับสนุนทรัพยากรในส่วนที่เป็นงบประมาณนอกระบบนั้น โครงการคืนคนดีสู่สังคม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากงบประมาณแผ่นดินเป็นหลัก ที่ผลักดันให้การดำเนินโครงการฯ สามารถประสบผลสำเร็จตามตัวชี้วัดในแต่ละปี ในด้านสังคม มีความเข้าใจ และการยอมรับจากคนในสังคม จึงถือเป็นพลังใจอันยิ่งใหญ่ที่จะเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้พันโทฯได้มีแรงจูงใจอยากกลับตัวเป็นคนดี และรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีไม่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป และในด้านการเมืองนั้น พบว่า รัฐบาลให้ความสำคัญการแก้ไขปัญหาผู้พันโทฯเป็นการช่วยลดปัญหาสังคมได้ในระดับหนึ่ง

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทำให้การได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้การดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคมไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ความเชื่อและทัศนคติในแง่ลบต่อผู้พันโทฯ เป็นปัญหาทางนามธรรมสังคมก็ไม่มี ความไว้วางใจ มีความหวาดระแวง รู้สึกไม่มั่นคงในความปลอดภัย หากต้องอยู่ร่วมหรือมีผู้เคยต้องโทษอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดการถูกกีดกัน เลือกปฏิบัติ การไม่ถูกยอมรับในสังคม ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยภาคประชาชน

ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการคืนคนดีสู่สังคม จึงทำให้ภาคประชาชนไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม ไม่เกิดความรับผิดชอบ และความผูกพันกับการแก้ไขปัญหาผู้พันโท และรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาผู้พันโทอย่างแท้จริง

3. แนวทางพัฒนา พบว่า

ควรสร้างภาพลักษณ์และทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มผู้พันโท ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการช่วยเหลือผู้พันโทอย่างแท้จริง สร้างความเชื่อมั่น ให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของโครงการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการช่วยเหลือผู้พันโท

4. สรุป

1. **ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย ความชัดเจนในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ ความชัดเจนของกลุ่มเป้าหมาย ความชัดเจนของแผนงาน ความชัดเจนของขั้นตอน และกิจกรรมในการดำเนินงาน ทั้งนี้มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ การถ่ายทอดนโยบาย หรือแนวทางการปฏิบัติงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จำนวนการจ้างงานของกลุ่มเป้าหมาย หลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลา การจ้างงานผู้พันโท ระยะเวลาในการรับสมัครหรือคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ กลุ่มเป้าหมายไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการฯ การติดตามประเมินผลโครงการฯ ความคลาดเคลื่อนของฐานข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการฯ และมีแนวทางพัฒนาที่จะประกอบด้วย การพัฒนาแนวทางปฏิบัติระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้มีรูปแบบและทิศทางเดียวกัน พัฒนาระบบการส่งต่อผู้พันโทไปยังภาคเอกชน พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้พันโท จัดทำแผนการติดตามประเมินผลภาพรวมของการดำเนินโครงการฯ ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยเรื่องผู้พันโท สร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. **ด้านทรัพยากร** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย การสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม ทั้งนี้มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ด้านงบประมาณ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ส่วนแนวทางพัฒนาประกอบด้วย การกำหนดแผนงานเบิกจ่ายงบประมาณที่ชัดเจน สนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีองค์ความรู้มากขึ้น การคัดเลือกสรรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

3. **ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย การสื่อสารระหว่างหน่วยงาน การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน การประชาสัมพันธ์โครงการและแผนงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชน ทั้งนี้มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน การประชาสัมพันธ์โครงการยังมีค่อนข้างน้อย สื่อมวลชนไม่ได้ให้ความสนใจ ส่วนแนวทางพัฒนา ประกอบด้วย การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงาน การประชาสัมพันธ์เชิงรุก จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่ผู้พันโท จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้พันโท การบูรณาการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม สร้างแรงจูงใจให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. **ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย สมรรถนะของหน่วยปฏิบัติงาน การวางแผนและการควบคุมการดำเนินโครงการฯ และการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ทั้งนี้มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาทางด้านสมรรถนะของสำนักงานกิจการยุติธรรม การมอบหมายงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่มีความเป็นเอกภาพ ความไม่พร้อมของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานไม่มีการปฏิบัติตามนโยบายอย่างจริงจัง ส่วนแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงาน สร้างแรงกระตุ้นและส่งเสริมการดำเนินโครงการฯ ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของสำนักงานกิจการยุติธรรม

5. **ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการฯ และความมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งนี้ มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีทัศนคติต่อผู้พันโทในด้านลบ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น และการสื่อสารและความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนต่อการดำเนินงาน ส่วนแนวทางพัฒนาประกอบด้วย สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ สร้างมาตรฐานการทำงาน สร้างจิตสำนึกให้กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ สร้างแรงจูงใจให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. **ด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง** พบว่า ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อและทัศนคติในแง่ลบต่อผู้พันโท ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาผู้พันอย่างแท้จริง ส่วนแนวทางการพัฒนา จะประกอบด้วย สร้างภาพลักษณ์และทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มผู้พันโท ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน สร้างความเชื่อมั่นให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของโครงการและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการช่วยเหลือผู้พันโท

5. เอกสารอ้างอิง

- กนกเรขา สุวรรณกิจ. (2545). ความคาดหวังในการดำเนินชีวิตภายหลังการพ้นโทษของผู้ต้องขังหญิง : ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงกลาง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2553). รายงานประจำปีโครงการคืนคนดีสู่สังคม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.
- กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2555ก). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการติดตามประเมินผลการจ้างงานผู้เข้าร่วมโครงการคืนคนดีสู่สังคม. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง
- กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2555ข). รายงานประจำปีโครงการคืนคนดีสู่สังคมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.
- กล้า ทองขาว. (2548). การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ : แนวคิด ทฤษฎีและแนวทางการดำเนินงาน. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กฤติกา สืบวิเศษ. (2553). แนวทางการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือผู้พันโท : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลาวีลย์ หอนพรัตน์. (2552). ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิด. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.law.stou.ac.th/.../กม.อาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วย 7-2 pdf>
- วรเดช จันทรร. (2548). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์.
- วิรัตน์ ปานศรี. (2546). ความคาดหวังทางสังคมของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ : ศึกษากรณีเรือนจำกลางเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2551). รูปแบบการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ต้องขังโอกาสเฉพาะกลุ่มผู้พันโท. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- ศิริณา สมนึก. (2547). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภชัย ยาวะประภาช. (2548). นโยบายสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2543). **นโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). **นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ** (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สุกัญญา กาญจนรัตน์. (2544). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังหลังพ้นโทษ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2554). **ความเป็นมาของสำนักงานกิจการยุติธรรม**. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.oja.go.th/new2011/information/Pages/default.aspx>
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2556). **โครงสร้างสำนักงานกิจการยุติธรรม**. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.oja.go.th/new2011/information/Pages/default.aspx>
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2551). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี 1 ต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- Van Meter, D.S., & Van Horn, C.E. (1975, February). **The policy implementation process: Conceptual framework**. *Administration and Society*, 6 (4), 445 – 488
- Edwards, G. C., & Sharkansky, I. (1978). **The policy predicament : Making and implementing public policy**. San Francisco : W. H. Freeman
- Freud, S. C. (2555). **ทฤษฎีพัฒนาการของ ซิกมันด์ ฟรอยด์**. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2556, จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/personlity/Theory_Freudl.htm